

Talen i forbindelse med afsløringen af buste skænket til Bedsted kirkegård – lørdag den 1. september

Johan Thomas Lundbye døde den 26. april 1848, under 3 års krigen. Han døde ved en vådeskudsulykke, kun 29 år gammel, og han blev begravet på kirkegården i Bedsted.

Tegninger, akvarel, raderinger og olie på lærred. Lundbye nåede at udføre mange værker, malede det danske landskab og berigede os med mange persontegninger.

Et af hans værker har jeg dog et særligt forhold til: Lundbyes skitsebog fra hans sidste leveår: *Trolldom og Huletanker*. Jeg fik den som gave af min farfar og far-mor, og det er en gave, som jeg er kommet til at sætte umådelig stor pris på. Kunstforeningen og kemigraflauget i Danmark udgav skitsebogen i anledning af Laugets 50 års jubilæum i 1953.

⌘

Lundbyes død

I den vejledende tekst til skitsebogen er der givet følgende redegørelse for Lundbyes død:

Men allerede den 26. april mødte Lundbye sin skæbne uden at have været i kamp. Hans bataillon gjorde holdt ved Bedsted i Aabenraa amt, og geværene sattes i pyramider. Da signal til opbrud blev givet, var han netop i færd med at tegne en dragon sovende med hovedet hvilende på hestens hals. Lundbye ilede til sin plads i geledet, men i det samme kom en soldat til at støde med foden til en geværpyramide. I faldet gik geværet af, og kuglen ramte ham i venstre mundvig og gik skråt opad ind i hjernen. J. Th. Lundbye var død på stedet, endnu ikke 30 år gammel, og begravedes samme dag, indhyllet i et Dannebrogflag på Bedsted kirkegårdsgård¹

Bedsted kirkegård var vel den nærmeste, og der var krig, så det måtte gå stærkt. Han blev begravet den samme dag.

⌘

¹ Vejledning til Skitsebog, 11

Skitsebogen

Skitsebogen *Troldom og huletanker* er fyldt af tegninger af nisser eller rettere bakketrolde. De dukker op i Lundbyes tegninger og akvareller fra 1844 og frem til hans død. Disse bakketrolde er vel nærmest at betragte som stemningsfigurer, og de har ofte stærke lighedstræk med Lundbye selv.

1848

En tegning i skitsebogen, som jeg altid har holdt er og tit funderer over, er en tegning af en bakketrold, som går forbi en statueagtig kvinde. Kvinden står på en sokkel, som bærer årstallet 1848. Kvinden er helt tildækket, så hverken bakketrolden eller vi som betragter kan se hendes ansigt, men hun peger tydeligt med sin højre arm ind i fremtiden. For det er jo, hvad hun repræsenterer, tiden eller rettere det kommende. Bakketrolden med skitsebøger under armen, er på vej ind i det nye år, står med den ene fod i 1847, går stadigt fremad i det gamle, men han er på vej ud af det gamle år (jf. hans højre fod). Året 1848, hun er af gode grunde stadigt tildækket. Lundbye har noteret datoen 9 december 1847 over sin tegning. Tiden ligger ikke åbent, men fremtiden er skjult. Og godt for det, bakketrolden ved ikke, at Lundbye et halvt år senere skal ligge begravet her på kirkegården, død i en vådeskudsulykke. Ja, at tidens slør da bliver at betragte som et sørgeslør.

På en gang kan det slør, som året 1848, hun bærer, således udtrykke det håbefulde, at alt kan ske, men i tidens verden og ud fra det, som er det menneskelige grundvilkår, angiver sløret også en smerte, den adskillelse, sorg og vemod, som uundgåeligt betimes os i vores fælles liv.

1843

Nu var det ikke første gang Lundbye tegnede denne personificering af det kommende år. Kvinden på soklen, som peger ind i det nye år, tegnede han allerede forud for året 1843. Her er det ikke en bakketrold, som er på vej forbi statuen, men en mand med stok i hånden. Også Lundbye selv, formoder jeg. Højre fod lidt bagud, for Lundbye går stadigvæk i det gamle år. Tegningen er noteret den 22. december, så der var stadigt en jul og godt en uge i vente, inden det nye år skulle bryde frem.

I modsætning til tegningen i skitsebogen fra decemberdagene i 1847 er der i 1842 stjerner på himlen, især en kraftig stjerne, som lyser ned på manden. Stjernerne på himlen tegner et mere forventningsfuldt, eller måske rettere håbefuldt blik på fremtiden, det nye år.

Lundbye hørte til Grundtvigs tilhængere, satte pris på Grundtvigs evner til begejstre og trøste, og det kunne Lundbye godt bruge, når han selv følte sig grebet af tidens vildrede og mest af alt havde lyst til, som han skriver i sin dagbog fra den

tid, *Et år af mit liv*, lyst til at hæmme det store maskineris gang, samtidens fremskridtstro.

I sin dagbog den 6. januar Helligtrekonger skriver Lundbye:

6. Januar Hellig Tre Konger

Ny-aarstiden er Haabets Tid. det nye Aar skulde finde mig uden flere af de Feil, der har trykket mig i det gamle! Jeg synes at Haabet er oplivet hos mig til at bekæmpe meget Ondt. Jeg vil være mild og kjærlig imod min Omgivning, benytte Tiden bedre, med større Alvor revse mig selv, agte paa mig selv, ikke fordømme Nogens Adfærd – om muligt staa tidligere op og ikke bide mine Negle – dog de to sidste Ting vil falde mig ligesaa svært som at hæve mig i min Kunst. Som Maler vil jeg vel i det nye Aar være lige saa svag og jammerlig som i de forløbne. Mine bedste Ting vare mine tidligste raa, men uskyldige Billeder, hvoraf fremlyser en Aand, som jeg ikke længere har og, som jeg nu kan elske og see op til, som noget Fremmed jeg ingen Fortjeneste har af. Jeg malede af inderlig drift og et uskyldigt Hjerte, men Uskyldigheden er borte og med den Poesien i mine Arbejder. Skal dette nye Aar end ikke gjøre mig til en dygtigere Kunstner – haaber jeg dog i det at blive et bedre Menneske!²

Nytårstiden er håbets tid, skriver Lundbye, og den tabte uskyld fylder en del hos Lundbye. Han håber på at blive et bedre menneske, vil bestræbe sig på at bruge tiden bedre, være mindre fordømmende, stå tidligere op og få mere ud af dagen og ja, han vil gerne stoppe med at bide sin negle, men han kender samtidig sin egen svaghed, er realist. Ikke mindst hvad angår det at stå tidligere op om morgenen og at stoppe med at bide negle.

Lundbye er ikke optimist, men han er håbefuld.

Og det er måske netop det, vi skal tage med og glæde os over nu ved placeringen af busten af Lundbye på dette sted, hvor Lundbye ligger begravet. Ligesom kirkegården ikke kun er et sted, vi begraver vores døde, men også er et sted, hvor en tak for livet og fællesskabet med hinanden manifesterer sig, således rummer guldaldermalerens værker, tegninger, raderinger, malerier og busten her andet og mere end historiens spor.

På en gang er det alt sammen historie, en gammel historie om en guldaldermaler, et menneske, hvis liv blev afbrudt alt for tidligt, men det er samtidigt værker, som lægger spor ud for os, og fortæller os, at hvad enten menneske eller bakketrold, og fremtiden hverken er kendt eller åben, så kan livet leves fuld af håb.

² Et år af mit liv, 132

Litteratur

Johan Thomas Lundbye, *Et år af mit Liv*, udgivet af Foreningen for Boghaandværk 1967.

Johan Thomas Lundbye, *Troldom og Huletanker*, Kunstforeningen og Kemigraflauget i Danmark 1953.

Hans Edvard Nørregård-Nielsen, *Undervejs med J.Th. Lundbye*, Gyldendal 2004.